

Slovenska identiteta v delu Antona Krempla *Historie ali Dogodivšine Štajerske zemle z' posebnim pogledom na Slovence* (1845) skozi teorijo intenzitete jezika

Maša Rolih

Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Garibaldijeva ulica 1, SI 6000 Koper;
Šolski center Srečka Kosovela Sežana, Stjenkova ulica 3, SI 6210 Sežana,
masa.rolih@gmail.com

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-502-3.4>
ISBN 978-961-286-502-3

Prispevek obravnava intenziteto jezika v strokovni monografiji narodnega buditelja, nabožnega pisca, zgodovinarja, bogoslovca ter duhovnika Antona Krempla *Dogodivšine Štajerske zemle* (1845). Razlaga, ali besedna in diskurzna izrazna sredstva izražajo stereotipizacijo slovenstva ter s katerimi pomenoslovnimi ali besedoslovnimi izrazi Krempel krepi pomene, povezane s stereotipizacijo. Ugotovljeno je, da se identiteta Slovencev pri Kremplu najbolj povezuje z jezikom.

Der Beitrag behandelt die Sprachintensität im Werk des Nationalerweckers, religiösen Autors, Historikers, Theologen und Priesters Anton Krempel mit dem Titel *Historie ali Dogodivšine Štajerske zemle z' posebnim pogledom na Slovence* (1845). Hinterfragt wird, ob verwendete lexikale und diskursive Ausdrücke Stereotypisierungen des Slowenentums widerspiegeln und welche semantischen oder lexikalischen Ausdrücke diese bekräftigen. Schließlich wird festgestellt, dass die slowenische Identität bei Krempel am stärksten durch die Sprache zum Ausdruck kommt.

Ključne besede: identiteta, stereotipizacija, intenziteta jezika, strokovni diskurz, pomenoslovje.

Schlüsselwörter: Identität, Stereotypisierung, Sprachintensität, Fachdiskurs, Semantik

Preporoditeljstvo Antona Krempla in njegov doprinos k slovenski narodni zavesti

Naš narodni buditelj, nabožni pisec in zgodovinar, bogoslovec ter duhovnik Anton Krempel, rojen 29. januarja. 1790 na Poličkem Vrhu pri Gornji Radgoni, umrl 21. decembra 1844 pri Mali Nedelji, je s svojo preporoditeljsko

miselnostjo in naklonjenostjo do materinščine pomembno vplival na oblikovanje slovenske narodne zavesti.

Janez Glazer (1932) je zapisal, da je Krempla med šolanjem v Gradcu za slovenščino navdušil Janez Nepomuk Primic, pobudnik ustanovitve stolice za slovenski jezik in eden izmed naših pomembnejših preporoditeljev.

Kljub navdušenosti za ilirizem je ostal Slovenec, kar še najbolj kaže njegovo stališče glede učnega jezika v šolah, ki ga zavzema tudi v svojem delu *Dogodivšine Štajerske zemle* (Krempl 1845: 237), saj pravi, da se

»v' mnogih šolah samo nemško vuči, če ravno je samo nemški vuk slovenskim otrokom mlačenje prazne slame, ... naopačno delo, zabstojn cepljenje ptujih mladik v' domačo stebilece«.

V *Dogodivšinah* je opazno Kremplovo prepričanje o pomembnosti slovenske in slovanske zavesti. Delo je nastalo v Gradcu leta 1845, in sicer pod vplivom ptujskega zgodovinarja Povodna, črpal pa je še iz literature avtorjev, kot so Caesar, Winkler, Muchar, Kindermann in Šafařík (Glazer 1932).

Slovenska narodna identiteta v okviru teorije intezitete jezika

V prispevku predstavljam intenziteto jezika oz. naklonsko modifikacijo v kontekstu slovenske narodne identitete v Kremplovih *Dogodivšinah*. Poudarek je na pomenoslovnih ali besedoslovnih izrazih, povezanih s slovensko narodno identiteto:

Intenziteto jezika razumemo kot naklonsko modifikacijo stopnjevanja, ki določa tako propozicijsko kot naklonsko vsebino sporočila. Gre za stopnjevanje propozicijskih in naklonskih pomenov skladno s sporočevalčevim subjektivnim videnjem zunajjezikovne stvarnosti in sporazumevalne situacije. Pri tem sporočevalec stopnjuje pomen neke jezikovne enote, tako da njen pomen okrepi ali ošibi in ga odmakne od nevtralnega pomena, s tem pa deluje tudi na učinek pomena celotne povedi, argumenta, diskurza. Tako ločujemo dve vrsti modifikacije intenzitete, to sta krepitev in šibitev, ter dva modifikatorja ali označevalca intenzitete, to sta krepilec, ki intenziteto pomena krepi (npr. res, ves, izjemen, absolutno), in šibilec, ki intenziteto pomena šibi (npr. nekakšen, morda, nekoliko, približno). (Mikolič 2020: 43)

Izrazi intenzitete jezika so lahko (1) glasoslovni in pravopisni izrazi intenzitete ter sredstva neverbalne komunikacije, (2) oblikoslovni izrazi intenzitete, (3) skladijski izrazi intenzitete, (4) pomenoslovni ali besedoslovni izrazi intenzitete, (5) besediloslovni ali besedilni izrazi, (6) pragmatični ali diskurzni izrazi intenzitete (Mikolič 2020: 56).

Zanima me, kateri modifikatorji oz. označevalci intenzitete se pojavljajo v Kremplovem delu in s katerim dejavnikom slovenske identitete se povezujejo. Osredinjam se predvsem na besedoslovne izraze¹ (besedni označevalci intenzitete – besedni krepilci ali šibilci, notranje modificirane besede z vidika intenzitete – notranje okrepljene ali ošibljene besede, priložnostno modificirane besede z vidika intenzitete – priložnostno okrepljene ali ošibljene besede) ter pragmatične ali diskurzne izraze intenzitete,² povezane z opisovanjem slovenske identitete.

Ugotavljam tudi, kje se Kremplu identiteta Slovencev kaže najbolj pozitivna in kakšen je odnos med slovensko identiteto in jezikom.

V prispevku postavljam naslednje hipoteze:

- H1: Besedna in diskurzna izrazna sredstva izražajo stereotipizacijo slovenstva, ki je še vedno aktualna.
- H2: Krempl pomene, povezane s stereotipizacijo, večinoma krepi s pomenoslovnimi označevalci intenzitete, kot so besedni krepilci, pomensko okrepljene besede, pomenski presežniki, pomenski prenosi.
- H3: Identiteta Slovencev se najbolj povezuje z jezikom, kar opazimo iz pomenoslovnih in diskurznih izrazov intenzitete.

---

¹ Leksikalni/besedni izrazi intenzitete – različne besedne vrste v vlogi označevalca intenzitete (nekateri naklonski glagoli in glagolski izrazi, medmeti, členki, prislovi, pridevniki idr.); besedotvorni morfemi s pomenom modifikacije intenzitete; glagoli in drugi izrazi rekanja, mišljenja, psihičnih stanj; inherentno modificirane besede oz. notranje zaznamovane besede z vidika intenzitete; priložnostno modificirane besede oz. priložnostno zaznamovane besede z vidika intenzitete, med njimi tudi tropi oz. besedne figure, dialektizmi, slengizmi, arhaizmi, neologizmi idr. (Mikolič 2020: 56).

² Diskurzni označevalci v vlogi izrazov intenzitete (izražajo spoznavni ali čustveni odnos do vsebine ali naslovnika ali povežejo že predstavljene argumente z novimi, od česar je odvisna verodostojnost slednjih); socialne in funkcijske zvrsti v vlogi izrazov intenzitete; ponavljajoči se argumenti in motivika; vrste govornega dejanja in diskurzne strategije: sporočila z neposredno ali posredno izraženimi argumenti in sporočanjanskim namenom, sporočila z večjo ali manjšo stopnjo vljudnosti v odnosu do naslovnika, sporočila z večjim ali manjšim učinkom na naslovnika (pohvale, žalitve, ukazi, grožnje ipd.); izrazi rekanja, mišljenja, psihičnih stanj na diskurzni ravni; performativi; meta-diskurzne izjave, ki izrecno omenjajo način izražanja, sloga; izbira jezikovnih zvrsti, jezikov idr. (Mikolič 2020: 56).

Prikaz pomenoslovnih/besedoslovnih in pragmatičnih/diskurzni izrazov intenzitete jezika

Anton Krempel je v *Dogodivšinah*, ki jih je napisal pri Mali Nedelji med letoma 1836 in 1844 (zaradi cenzure v predmarčni dobi so izšle leta 1845), analitično prikazal zgodovino Štajerske dežele. Delo je prva obsežnejša strokovna zgodovinska knjiga v slovenščini in s tem pomemben vpogled v identiteto Slovencev od prvih naselitev do obdobja cesarja Ferdinanda I.

Identiteta Slovencev in slovenstva je predstavljena skozi Kremplov prikaz zgodovine, političnega življenja, verskega, kulturnega in vsakdanjega življenja. Gre za analizo pomenoslovnih ali besedoslovnih izraznih sredstev skozi posamezna obdobja s poudarkom na modifikacijskih sredstvih intenzitete jezika, ki se nanašajo na Slovence, in sicer s pomočjo teorije Vesne Mikolič (2020).

Obdobje od prvih naselitev do rimske oblasti (1280–13 pr. Kr.)

Krempel trdi, da so bili Slovenci med Tračani, Kelti, Nemci in Litvanci enako velik in star narod, opazimo lahko njegovo nagnjenost k ilirizmu, saj opredeljuje Slovence kot potomce Ilirov (Krempel 1845: 7). Štajerska, na katero se osredotoča, naj bi spadala v Panonijo in Norik (Krempel 1845: 8).

Krempel Ilire – ljudstvo, katerih potomci naj bi bili po njegovih besedah Slovenci – opredeljuje kot slovensko govoreče, negativne konotacije, ki jih z njimi povezuje: »[...] naglojeznost je bila skoro per vseh navadna, po tem je bilo veliko nesmilnega terganja, kervavega bitja ino vnemarjanja. Per totih ludeh je bila velka nesnaga, nevumnost, ino skoro ne nikakega reda.« (Krempel 1845: 9)

Gre za prisotnost izrazitih besednih krepilcev, bodisi pomenskih prenosov oz. metaforičnih izrazov (terganja, kervavega, vnemarjanja) bodisi pomenskih presežnikov (nesmilnega), kar vse še podkrepi Kremplovo predpostavko, da so bili Iliri (posledično Slovenci) v tem času nasilni, primitivni in neurejeni.

Po besedah Krempla so bili Panonci in Noričani močno ljudstvo, manjkala pa sta jim složnost in red:

Panoncov ino Noričanov moč bla se zdaj ravno pred vsako vojsko postaviti, ali na svojo lastno nesrečo so, posebno Panonci, ne imeli nikake složnosti med sobom, ne vkupderžanja, ne pravih vižarov, ne pokornosti ino podverženja pod narodne postave, ne nikakega pravega reda. (Krempel 1845: 10)

Moč, trdnost in prilagodljivost so lastnosti, ki jih Kremppl večkrat uporabi v zvezi s prvimi naseljenci Štajerske in tudi te pomene krepki z besednimi krepilci (vsako, lastno, nikake, pravih, nikakega, pravega) in notranje okrepljenimi besedami (vkupderžanja). Vzrok za te lastnosti pripisuje prehranskim navadam in življenju na prostem:

Pervi naše štajerske zemle naselniki ali stanovniki so bili terdnega, močnega, vsemu navajenega života, zakaj njihov prebitek je zveksinom bil pod golim nebom pa prosti njihov strošek: zverjad, meso od mlade živene, mleko, sir, ribe, loški sad in divja zeljad je bilo njihovo jesti, voda njihovo piti. (Kremppl 1845: 13)

Slovence Kremppl povezuje s pozitivnimi konotacijami za telesno zunanost: »Tudi Iliri ali Slovenci so bili velki ljudje, ino ravne zrasti.« (Kremppl 1845: 13); tudi zmogljivost, povezano z obdelovanjem zemlje: »Kod so Slovenci naseljeni bili, so že spervkonca si njiva obdelovali.« (Kremppl 1845: 13) Ključni element v procesu oblikovanja identitete Slovencev predstavlja jezik, saj so po Kremplovih besedah od samega začetka razvijali pozitiven odnos do slovenščine, ki je bila že takrat posebna zaradi dvojine: »Drugač so pa Slovenci svoj narodni jezik tak štimali, da ga nikak ne so za drugega zamenjali.« (Kremppl 1845: 14)

Pozitiven značaj slovenstva se je v naklonjenosti do lastnega jezika kazal tudi skozi krepilce, ki se nanašajo na pravičnost, strpnost, odkritosrčnost, nenaklonjenost do tatvine: »[...] so pa drugač vender pravico, zderžnost, odpertosrčnost lubili, ino tatbino najmenje mogli terpeti.« (Kremppl 1845: 14) Glagola 'lubili' in 'terpeti' ter prislovni presežnik 'najmanje' še okrepijo odnos Slovencev do omenjenih vrednot.

Negativni pomeni so povezani z agresivnim temperamentom Ilirov, ki ga omenja, in so predvsem »naglojeznost, bitje, vmarjanje« (Kremppl 1845: 15), v kontekstu vojske Kremppl omenja tudi zanesljivost, po drugi strani pa miroljubnost in verjetno umik v skrb za vsakdanje življenje (ukvarjanje z obdelovanjem zemlje), čemur pripisuje razlog, da so bili v bojih večkrat premagani: »Na vojsački stan so dosta deržali, vender pa so, posebno Slovenci poleg bojne segurnosti tudi mir ino obdelovanje zemle lubili, ino za tega volo od drugih berže premagani bili.« (Kremppl 1845: 16)

Od začetka rimske oblasti do preselitve narodov (od 13. pr. Kr. do 400 po Kr.)

Kremppl (1845: 22) v zvezi z ilirskimi narodi, med katere uvršča tudi Slovence, uporablja pridevniško zvezo »močni ino veliki«, ki je glede na

intenziteto jezika besedni krepilec. Za Slovenke uporablja besedni krepilec »rodovite« (Krempl 1845: 33). V nadaljevanju uporablja tudi nekaj notranje okrepljenih besed, ki jih povezuje z lastnostmi, ki naj bi jih prevzeli od Rimljanov,³ tj. 'opijanenje' (pijančevanje), 'telovna poželenja' (telesno poželenje), po drugi strani so bili fizično slabotni zaradi trdega dela v suženjstvu (Krempl 1845: 33).

Krempl trdi, da so bili Slovenci (še posebej ženske) v zakonu zvesti: »Per totih je zakonska zvestoba tak velka bila, da so žene, če njim je mož vmerl, same se smerti prekdale,« v nasprotju z Rimljani, pri katerih je bil zakon le »sklenenje pred gospodkoj« (Krempl 1845: 47).

Kremplova naklonjenost do slovenskega jezika in priznavanje njegove zgodnje razvitosti se kaže, ko trdi, da je bil slovenski jezik »vglajen« in »vremen« (uglajen, urejen) (Krempl 1845: 36), oba pridevnika pa lahko označimo kot krepilca s pozitivno konotacijo, saj ju občutimo kot poosebitev ali personifikacijo.

Od začetka preselitve narodov do Karla Velikega (400–800)

Krempl (1845: 58) trdi, da so v tem času Slovence, ki so se edini obdržali kot narod, preganjali Avari, dokler ni Slovencev Samo zbral v svojo plemensko zvezo in jim tako povečal vpliv ter jih osvobodil avarskega suženjstva. V tem kontekstu Krempl za Slovence uporablja besedni krepilec z izrazito čustvenim pomenom »vbogi« (ubogi) (Krempl 1845: 58).

Po Samovi smrti in prihodu Hunov so se nekateri Slovenci po besedah Krempla prilagodili: »Za tega volo so one Hunom podvržene Slovence še dolgo potli za Hune imeli.« (Krempl 1845: 62); izraz »podvrženi« razumem kot pomen z negativno konotacijo.

Krempl (1845: 65, 96), Slovincem v tem obdobju pripisuje medsebojno nerazumevanje, razdeljenost (»razdruženje, nesložnost«), nagnjenost k tujemu, kar so pomeni, ki izražajo nenaklonjenost oz. negativne konotacije.

Slovenci so bili v tem času nagnjeni h krščanski veri, kar se vidi iz besednih zvez »keršanski Slovenci« in »pokristjaneni Slovenci« (Krempl 1845: 69), ki sta izraza nevtralne intenzitete oz. natančna strokovna izraza, ki ne izražata pomske modifikacije.

Slovenski jezik je bil »za pismo prikladen, tak ali že skoz več sto let k' temu' obdelavan bil,« pri čemer gre za priložnostno modficirani besedi

---

³ Slovenci so bili pod rimsko oblastjo sužnji.

(prikladen, obdelavan) zaradi pomenskega prenosa (npr. »obdelovanje« je v tem času uporabljeno predvsem v kontekstu obdelovanja zemlje), ki se nanašata na v tem času že izpopolnjen jezik (Kreml 1845: 95).

V poglavju o vojski Kreml (1845: 97) poimenuje Slovence z izrazi »mir lubeči«, »krivico terpeči«, omenja pa tudi, da so kljub tem lastnostim morali »meč v roke vzeti ino se viteško deržali«; s tem metaforičnim krepilcem uravnoteži lastnosti, kot sta mirobljubnost in podložnost, ki bi ju lahko razumeli kot negativni konotaciji.

Od Leopolda »markeža« do cesarja Maksimilijana I. (1122–1490)

Slovenci so tudi tu opisani s pozitivnimi konotacijami, povezanimi z njihovo zunanjo podobo in močjo, se pa to razlikuje glede na njihovo družbeno funkcijo:

Slovenci med viteze gorvzeti so bili jednake močnosti, drugač pa sploh lepšega života ino zrasti. Drugi Slovenci, navekšem sužniki, ki so gladuvajoči terdno delati mogli za gospodo, [...] so ne mogli take močne životnosti biti [...]. (Kreml 1845: 132)

Slovenci, ki so opravljali viteške funkcije, so tako opisani z izrazoma »močnost« in »sploh lepšega života ino zrasti« (členek sploh, primernik lepšega in naštevanje života in zrasti kot krepilci), tisti, ki pa so bili sužnji, so »ne mogli take močne životnosti biti« (naklonski glagol ne mogli kot šibilec). V zvezi z vsakdanjim življenjem v tem času Slovence opredeljuje kot »priproste« (preproste) (Kreml 1845: 134) v primerjavi z ostalimi ljudstvi.

V Kremplovih časih je bila jezikovna identeta Slovencev drugačna kot danes, saj so se v veliki meri ponemčili oz. sprejemali veliko nemških izrazov v svoj besednjak. Kreml (1845: 135). omenja, da so bile »Metodove slovenske šole zavržene, sovražno zavržene, Slovenci z' svojim jezikom čerteni«. Slovenci so si v tistih časih zaman prizadevali za slovensko šolstvo in jezik, bili pa so tudi močno osovraženi, kar Kreml opiše s pomenskimi presežniki in notranje okrepljenimi besedami (»sovražno zavržene, čerteni«).

V tem času omenja tudi dobrotnika⁴ cesarja Rudolfa in kralja Otokarja, ki naj bi bil Slovenec in ga je zaradi slovenskega porekla nemška duhovščina (in celo papež) sovražila. V zvezi z njima Kreml uporablja poimenovanji

---

⁴ Po Kremplovih pričevanjih naj bi vsako leto nahranila 500 obubožanih (Kreml 1845: 139).

»keršanska dobrotljivost«, kar je krepilec zaradi pomenskega prenosa oz. alegorije, in »od nemškega duhovstva ino celo od Papeža čerten,« ki je ravno tako čustveno nabit izraz (Kreml 1845: 139).

Od cesarja Maksimiliana I. do cesarja Ferdinanda II. (1490–1590) (Štajerska zemla v' nemških ino madjarskih bojih)

Čas kmečkih uporov oz. t. i. stare pravde, ki jo Kreml omenja, prinaša velike družbene spremembe, s tem pa se spreminjata tudi značaj in identiteta slovenstva, ki nista več toliko povezana s suženjstvom in pohlevnostjo, ampak z upiranjem, bojevitostjo, povezanostjo/složnostjo (Kreml 1845: 158–181). Jezikovna identiteta je bila povezana predvsem z okoljem, saj so bili jezikovno zavednejši tisti Slovenci, ki so živeli na podeželju, tisti v mestih pa so govorili pretežno nemški jezik (Kreml 1845: 169), kar lahko povežemo s prilagodljivostjo.

Kreml tudi trdi, da so bili Slovenci dovzetni za učenje oz. so hitro razumeli in sprejeli nauke, ki so jih prinesli reformatorji: »Slovenci so per tem pametneši bili, njih so se navuki nemškega Lutra malo prijeli.« (Kreml 1845: 179)

Izraža pa v nadaljevanju svojo nenaklonjenost do reformatorjev, saj jih povezuje s pridevniki oz. pridevniškimi zvezami (z negativno konotacijo) »nepokorni«, »nemirni grobjani«, kar naj bi imelo za posledico to, da so tovrstne lastnosti prevzeli tudi Slovenci. (Kreml 1845: 179)

Od cesarja Ferdinanda II. do cesarja Jožefa II. (1590–1780) (Štajerska zemla v' nemiri)

Slovenci naj bi bili v tem času zelo tradicionalni, vraževerni in veseli, od teh lastnosti pa ima samo druga negativno konotacijo:

Prosti Slovenci so per svojem narodnem obleč ostali [...]. (Kreml 1845: 197)

Dolnji Štajerci ali Slovenci so bili veseli ljudje, ino so po svojih vinskih gorica si popevali, čeravno so mnogotere nadloge klačle [...]. (Kreml 1845: 198)

Posebna šega je bila zdaj vera na copernice [...]. (Kreml 1845: 198)

Te lastnosti krepí z besednimi krepilci, kot so pridevnika »mnogotere«, »posebna« in glagol »popevali«.

Opaziti je mogoče, da še posebej v tem obdobju Slovenci stremijo k priznavanju slovenščine kot enakopravnega in polnopravnega jezika v Avstro-ogrski monarhiji, kar Krempl povzame v naslednjih verzih:⁵

*Samo eno nas Slovence
noter v serce žalosti:
vučenosti luč le Nemce
vu vseh šolah razsvetli,
nam Slovencom si le malo
dopustila⁶, da bi se
znanjih sunce nam vužgali
ki nas več kak Nemcov je.*

Z metaforami, kot so »eno nas [...] noter v serce žalosti«, »vučenosti luč«, »razsvetli«, »znanjih sunce nam vužgali«, še okrepi lastnosti in vrednote Slovencev, kot so narodna zavest, prizadevanje za jezik, želja/potreba po znanju.

Obdobje cesarja Jožefa II. in cesarja Ferdinanda I. (1780–1843) (Štajerska zemlja oblehkotena, potem v boji, zadnič v miri)

Vse večja narodna integriteta Slovencev v tem času je povezana tudi s pozitivnimi konotacijami. Slovence povezuje z izrazi, ki se navezujejo na vzdržljivost, hitrost, razumnost,⁷ te lastnosti pa povezuje predvsem s skromnostjo in discipliniranostjo (zaradi pomanjkanja hrane), jih pa tudi razlikuje glede na to, kje prebivajo (npr. na podeželju so bolj razviti kot v mestih, kar pripisuje preobilju in odsotnosti fizičnega dela). Vsi ti izrazi so okrepljeni z besednimi krepilci (npr. »posebno«), notranje okrepljenimi besedami in pomenskimi prenosi (npr. »drobni, puklavih, zvežnjenih«), pridevniškim in prislovnimi primerniki (npr. »lepšega, bol«):

Za tega volo so od negda le Slovenci bol za vojšake bili, da so lepšega života, bol drobni ino šibki⁸, hitreši ino razumneši. To pride po tem, da po menje jejo, ino se bol reda deržijo; tudi se med Slovenci malogde krofasti ludje najdejo, posebno pa tam, gde se z' Nemci ne zmešajo. Na mestah so tudi Slovenci tak mali ludje, da ne so za vojsko. – Na

---

⁵ Na koncu vsakega poglavja je Krempl zapisal pesnitev, ki povzame vsebino in glavne poudarke poglavja.

⁶ Navezuje se na reforme Marije Terezije.

⁷ Te izraze povezuje z njihovo primernostjo za vojsko, medtem ko so Nemci in slovensko meščani za to neprimerni zaradi slabše telesne zgradbe in splošne vzdržljivosti.

⁸ Z izrazom »šibki« izraža slokost oz. vitkost, kar ima za posledico agilnost in s tem primernost za vojsko.

mestah so lepši ljudje, je pa med njimi tudi dosta puklavih, zvežnjenih, odludne postave ter nespodobno debelih, vse več, kak med priprostim ljudstvom. (Krempl 1845: 233)

V nasprotju s Slovenci so Nemci po Kremplu »nedopadlive zrasti, krofasti inu hripasti, razplošeni ino debeli, počasni ino nerazumni, zato da preveč jejo« (Krempl 1845: 233) in jih torej tudi opisuje s čustveno nabitimi izrazi.

Jezikovna identiteta in z njo povezano prizadevanje za rabo in razvoj slovenščine je, kot opazimo, močna že od samega začetka, Krempl pa v tem smislu pravi, da sta ravno to lastnosti, zaradi katerih so Slovenci uživali največ ugleda pri pomembnih veljakah: »Našega visokohvalenega škofa ino kneza Romana očitne besede so: »Meni se Slovenci dopadnejo, oni so čerstvo ljudstvo, kero svoj jezik, svojo slovenšino štima, ino tak se narodnost obdrži.« (Krempl 1845: 237)

Z izrazi intenzitete, kot so npr. »čerstvo ljudstvo«, »slovenšino štima«, še okrepi značilnosti slovenske identitete, in sicer jezikovno zavest in narodotvorni značaj.

Povezano s tem Krempl (1845: 252) omenja tudi t. i. »plitvoglavne madjare« in »z njimi deržeče Slovence ali Pseudomadjare«, ki naj ne bi imeli ustreznega jezikovnega znanja slovenščine. Izraza »plitvoglavne« in »Pseudomadjari« razumem kot pomenoslovna izraza intenzitete, in sicer krepilca z negativno konotacijo.

Krempl v zvezi s Slovenci omenja še nekatere druge pozitivne značilnosti, npr. spoštovanje starejših (vikanje, onikanje), tradicionalnost (šege in navade), ljubezen do glasbe in plesa (Krempl 1845: 238–240). Kot negativno konotacijo, povezano s slovensko identiteto, ponovno omenja nesložnost oz. nepovezanost: »Žalostna navada, kera je Slovencom že od nekda sem k največji škodi bila, je še zdaj skoro povsod med njimi, njihovo razbratenje (ne vkupderžanje).« (Krempl 1845: 240)

To lastnost okrepi z oblikovnimi in pomenskimi presežniki (npr. »od nekda«, »največši«, »skoro povsod«).

Sklep

Analiza pomenoslovnih izrazov intenzitete v zgodovinskem delu Antona Krempla kaže na piščev čustven odnos do obravnavane teme, kar sicer ni tipično za to vrsto besedil, saj gre za strokovno besedilo, ki naj bi temeljilo na dejstvih. Ugotavljam, da besedna izrazna sredstva izražajo stereotipizacijo slovenstva, ki je še vedno aktualna. Identiteta Slovencev je izražena

s pozitivnimi označevalci, ki se nanašajo na telesno zunanost, vztrajnost, moč/trdnost, vzdržljivost, pridnost, skromnost ipd., in z negativnimi, kot so nesložnost, prilagodljivost, podložnost ipd. Čeprav je Kremplovo delo predvsem zelo pomemben strokovni in zgodovinsko objektivni vpogled v življenje Slovencev, vsebuje tudi pomembno narodnopreredno noto, ki jo poudarjata Kremplov večkrat subjektiven pristop in izrazita naklonjenosti do slovenščine ter identitete Slovencev, za kar si je zelo prizadeval kot eden osrednjih narodnih buditeljev. Vse te značilnosti že na pomenoslovni, pa tudi na diskurzni ravni delujejo kot krepitve, saj izražajo avtorjev čustveni odnos do obravnavane teme.

Šibilcev v besedilu skoraj ne zasledim, prevladujejo pa izrazi nevtralne intenzitete, kar je značilno za strokovna besedila. Pogosta je tudi prisotnost kontekstualno okrepljenih izrazov, kar kaže na piščev čustveni odnos. Krempl pomene, ki jih povezujemo s stereotipizacijo, večinoma krepim s pomenoslovnimi označevalci intenzitete, kot so besedni krepilci, pomensko okrepljene besede, pomenski presežniki, pomenski prenosi. Zlasti slednji so značilni za leposlovje, njihova prisotnost v strokovnih besedilih pa kaže določeno mero subjektivnosti, ki je pogosta v delih narodnoprerednih izobražencev in kulturnih ustvarjalcev konca 18. in prve polovice 20. stoletja ter izraža težnjo k narodni zavesti, uveljavitvi jezika v šolah, znanosti in književnosti. S čustvenim odnosom do narodne zgodovine je Krempl verjetno želel vplivati na naslovnika in tako pomembno prispevati h krepitvi narodne identitete in k uveljavitvi slovenščine na vseh področjih življenja.

Tako lahko potrdim tudi hipotezo, da se identiteta Slovencev najbolj povezuje z jezikom, ta se tako na pomenoslovni kot diskurzni ravni kaže v večkratni omembi slovenščine kot urejenega, uglajenega in razvitega jezika (tudi v primerjavi z nemščino) ter v pomembnosti slovenščine za Slovence od samega začetka oblikovanja naroda, kljub temu da je bila v zgodovini pogosto zastopljena.

Literatura

Janko GLAZER, 1932: Krempl, Anton (1790–1844). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi303945/#slovenski-biografski-leksikon> (30. junij 2021).

Branko KOŠTI, 2020: KD Anton Krempl Mala Nedelja pripravilo znanstveni simpozij Deroči vrecer slovenskega domoljubja. *S simpozijem so počastili 230-letnico rojstva Antona Krempla in 140-letnico smrti Jakoba Radoslava Razlaga*. (Multimedijški spletni portal Prlekija on net). <https://www.prlekija-on.net/lokalno/25788/>

kd-anton-kremp-mala-nedelja-pripravilo-znanstveni-simpozij-deroci-vrelec-slovenskega-domoljubja.html (30. junij 2021).

Anton KREMPPL, 1845: *Historie ali Dogodivšine Štajerske zemle z' posebnim pogledom na Slovence*. V Gradci: Ferstl (v' Gradci: A. Lajkama nasledniki).

Vesna MIKOLIČ, 2020: *Izrazi moči slovenskega jezika*. Koper: Anales: ZRS.

Slowenische Identität im Werk Anton Krempls *Historie ali Dogodivšine Štajerske zemle z' posebnim pogledom na Slovence* (1845) im Lichte der Intensitätstheorie

Zusammenfassung

Der Beitrag behandelt die Sprachintensität bzw. die modale Modifikation im Kontext der slowenischen nationalen Identität, wie sie im Werk Anton Krempls *Historie ali Dogodivšine Štajerske zemle z' posebnim pogledom na Slovence* nachvollziehbar ist. Im Fokus der Betrachtung stehen die an die slowenische nationale Identität bezogenen Ausdrucksweisen. Hinterfragt wird, welche Modifikatoren bzw. Identitätsanzeiger im Text Krempls vorkommen und an welche Aspekte der slowenischen Identität sie sich beziehen. Besonders behandelt werden lexikalische, pragmatische und diskursive Identitätsausdrücke, die sich an die nach wie vor aktuellen Stereotypisierungen des Slowenentums anlehnen. Dazu zählen positive Anzeiger, wie etwa Fleiß und Beharrlichkeit, und negative Anzeiger, wie etwa Uneinigkeit und Anpassungsfähigkeit. Im Text überwiegen Ausdrücke neutraler Intensität, was zu typischen Merkmalen der Fachtexte zu zählen ist. Relativ häufig treten allerdings auch kontextuell bekräftigte Ausdrücke auf, wodurch die emotionale Anteilnahme des Autors zum Ausdruck kommt. Stereotypisierte und an die slowenische Identität gebundene Inhalte werden bei Kremppl überwiegend durch semantische Identitätsanzeiger bekräftigt, so durch semantisch bekräftigte einzelne Wörter, semantische Superlative, semantische Übertragungen. Schließlich geht aus der Textanalyse hervor, dass die slowenische Identität bei Kremppl am stärksten durch den Sprachgebrauch zum Ausdruck kommt.